

Tarkastusmuistio
Vuoden 2014 opintotukiuudistus ja
korkeakoulututkintojen suorittaminen
määräajassa

Liittyy tarkastukseen: 2/2022 Opintotukiuudistusten tuloksellisuus 2010-luvulla
Tekijä: Ville Vehkasalo
Päivämäärä: 11.4.2022
Diaarinumero: D/10/04.07.02/2021
Lisätietoja: Ville Vehkasalo

Sisällys

1	Johdanto.....	3
2	Aineisto ja menetelmät	5
3	Tulokset.....	6
	3.1 Yliopistot	6
	3.2 Ammattikorkeakoulut.....	10
4	Yhteenveto	12
	Viitteet.....	13

1 Johdanto

Tarkastusmuistio liittyy tuloksellisuustarkastukseen *2/2022 Opintotuki uudistusten tuloksellisuus 2010-luvulla*. Tarkastuksen lähtökohdista, tavoitteista ja kysymyksenasettelusta on tehty tarkempaa selkoa tarkastuskertomuksessa. Muistiossa käsitellään tarkastusta yksityiskohtaisemmin vuonna 2014 tehtyä opintotuki uudistusta.

Jo useiden hallituskausien ajan yhtenä keskeisenä koulutuspoliittisena tavoitteena on ollut lyhentää Suomen kansainvälisesti vertailtuna pitkiä opiskeluaikoja ja saada korkeakoulututkinnon suorittaneet nopeammin työelämään. 2010-luvulla ylempi korkeakoulututkinto on suoritettu noin 7 vuotta kestäneiden opintojen jälkeen, keskimäärin 28 vuoden iässä. Alakohtainen vaihtelu on tosin melko suurta.¹

Opintoja on yritetty nopeuttaa erilaisilla uudistuksilla ja määrärajoilla. Esimerkiksi opintorahaa ei saa enää loputtomiin, kuten vielä 1980-luvulla. Osa uudistuksista on tosin ollut lähinnä valtiontalouden säästötoimenpiteitä, kuten vuonna 2017 toimeenpantu opintorahan leikkaus korkeakouluopiskelijoilta.

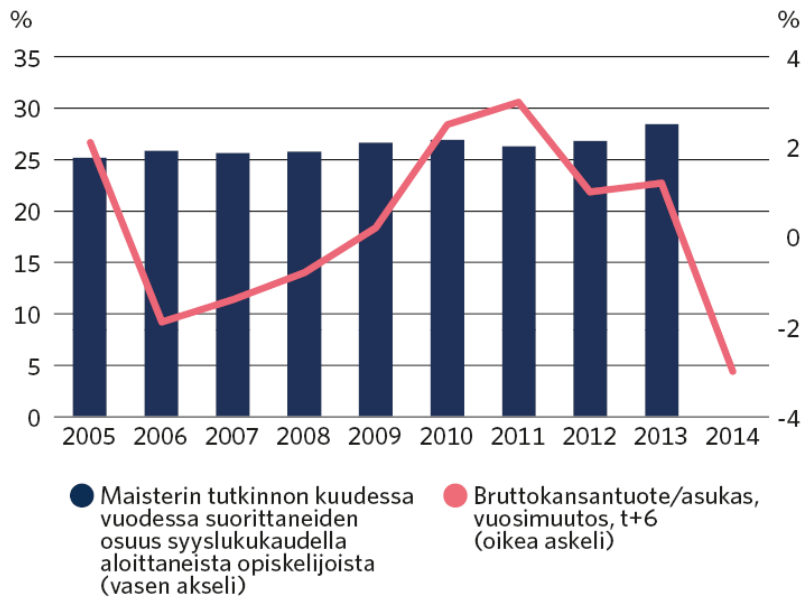
Suurimmat ennako-odotukset opintoaikojen lyhenemisestä kohdistuivat vuoden 2014 syksyllä käyttöön otettuun opintolainahyvitykseen. Hyvityksen saa, jos suorittaa korkeakoulututkinnon määräajassa. Tyypillisessä 300 opintopisteen maisterin tutkinnossa määräaika on kuusi vuotta. Ammattikorkeakoulututkinnoissa määräaika vaihtelee 3,5 vuodesta 5 vuoteen.

Opintolainahyvitys on 40 prosenttia siitä opintolainan määrästä, joka ylittää 2 500 euroa. Toisin sanoen, Kela maksaa 2 500 euroa ylittävistä lainamäärästä 40 prosenttia edellyttäen, että tutkinto on suoritettu määräajassa. Lainamäärästä riippuen kyse on suhteellisen merkittävästä kannustimesta: 300 opintopisteen tutkinnossa hyvitys on maksimissaan 6 200 euroa.² Hyvityksen saa vain niistä opintolainoista, jotka on nostettu *1.8.2014 tai sen jälkeen aloitettujen* korkeakoulututkinto-opintojen aikana. Lainapääomaan lisättyjä korkoja ei lasketa mukaan lainamäärään.

Onko opintolainahyvityksellä ollut vaikutusta tutkinnon suoritusaikoihin? Luotettavaan vaikutusarvioon ei ole edellytyksiä. Kaikki uudet opiskelijat ja korkeakoulut tulivat samaan aikaan vuoden 2014 opintotuki uudistuksen kohteeksi. Siksi ei ole mahdollista luoda kausaalivaikutuksen mittaamiseksi ns. kontrafaktuaali-asetelmaa, jossa osa opiskelijoista olisi ollut opintolainahyvityksen piirissä ja osa ei. Ne, jotka eivät olisi hyvitystä saaneet, muodostaisivat verrokkiryhmän. Verrokkeja ei kuitenkaan ole olemassa. Verrokkiryhmän avulla voitaisiin päätellä, mitä olisi tapahtunut, jos hyvitystä ei olisi otettu käyttöön. Luotettavin mahdollinen vaikutusarvio saataisiin, jos hyvitykseen oikeutetut olisi arvottu satunnaisesti vuoden 2014 uusista opiskelijoista.

Toisaalta on myös todettava, että toteutuneesta uudistuksesta poikkeava menettelytapa – esimerkiksi hyvityksen satunnaistaminen tai alueellisesti vaiheittainen käyttöönotto – olisi luonut varsin ilmeisiä eettisiä ja perustuslaillisia ongelmia. Näin radikaali uudistus ei todennäköisesti olisi ollut poliittisesti toteuttamiskelpoinen.

Luotettavan vaikutusarvion sijaan on mahdollista tehdä ”ennen ja jälkeen uudistuksen” -vertailua. Voidaan siis vertailla vuonna 2013 korkeakouluopintonsa aloittaneiden opintojen läpäisyä vuonna 2014 aloittaneisiin. On kuitenkin huomattava, että tällöin muut samaan aikaan läpäisyyn mahdollisesti vaikuttavat tekijät jäävät huomioon ottamatta. Näitä voivat olla esimerkiksi kansantaloudelliset suhdanteet, jotka vaikuttavat edelleen vastavalmistuneiden työllistymismahdollisuuksiin. Ennen–jälkeen-vertailussa onkin lähinnä kyse tilastollisesta kuvailusta, eikä mahdollisille havaituille eroille voida antaa kausaalitulkintaa.

Kuvio 1: Ylioppilaspohjalta maisterin tutkinnon kuudessa vuodessa suorittaneiden osuus ko. vuoden syyslukukaudella aloittaneista opiskelijoista (kaikki korkeakoulut yhteensä) ja asukasta kohti lasketun bruttokansantuotteen vuosimuutos valmistumisvuonna (t+6), vuosina 2005–2013. (Lähteet: Opetushallitus, Tilastokeskus.)

Kuvioon 1 on yhdistetty Tilastokeskuksen bkt-tietoja ja Opetushallituksen Vipunen-tiekannasta poimittuja lukuja vuosilta 2005–2013.³ Näiden perusteella näyttäisi silmämääräisesti siltä, että kuuden vuoden kuluttua aloittamisesta tapahtuneet suhdannevaihtelut eivät ole olleet kovinkaan suuresti vaikuttaneet yliopisto-opintojen läpäisyprosentteihin eli tutkinnon määräajassa suorittaneiden osuuteen. Läpäisyprosentissa on ollut hienoinen nouseva trendi, johon taloudellisilla suhdanteilla ei ole ollut juurikaan vaikutusta.

Tarkastelu alkaa vuodesta 2005, jolloin Suomessa tehtiin ns. Bolognan mallin mukainen tutkintouudistus, jossa eriytettiin kandidaatin ja maisterin tutkinnot omiksi tutkinnoikseen. Vastaava malli on ollut jo pitkään käytössä useimmissa Euroopan maissa ja Yhdysvalloissa. Korkeakouluissa ensisijaisesti suoritettava tutkinto on tyypillisesti 4-vuotinen kandidaatin tutkinto (B.A. tai B.Sc.), jonka jälkeen siirrytään työelämään keskimäärin 22-vuotiaana. Vain osa kandidaateista jatkaa maisterin tutkintoon asti.

Suomessa maisterin tutkinto on ollut perinteinen päätavoite, ja esimerkiksi moniin virkoihin vaaditaan nimenomaan ylempi korkeakoulututkinto. Tosin ennen vuoden 2005 uudistusta ylempään korkeakoulututkinnon nimi oli tavallisimmin kandidaatti (esimerkiksi oikeustieteen kandidaatti). Maisterin arvostaminen oli vapaaehtoista ja pelkkä muodollisuus.

2 Aineisto ja menetelmät

Tarkastuksessa tämän osakysymyksen aineistona on käytetty Tilastokeskuksen EDUC VIRT A -valmisaineistoja. Ne sisältävät korkeakouluittain (yliopistot ja ammattikorkeakoulut) opiskelijakohtaisia tietoja opinto-oikeuksista, yliopistoon kirjautumisesta, opintosuorituksista, koulutusaloista jne. Tiedot ovat peräisin kunkin koulun omista opiskelijarekistereistä.

Tilastokeskuksessa tiedot on anonymisoitu, ja opiskelijoiden todelliset henkilötunnukset on korvattu pseudotunnisteilla. Nimet ja muut henkilötiedot on poistettu. Aineistoina on käytetty myös Kelan Tilastokeskuksen toimittamia henkilötason tietoja opintotuen saajista. Aineistoja on analysoitu Tilastokeskuksen FIONA-etäkäyttöjärjestelmän avulla.

EDUC VIRT A -valmisaineistot koostuvat sadoista yksittäisistä taulukoista, jotka on muodostettu erikseen korkeakouluittain ja vuosittain.⁴ Tässä tarkastelussa tarvittavat opintojen läpäisy tiedot on yhdistelty lukuisista eri tauluista opiskelijoiden pseudotunnisteiden avulla. Yhdistelyssä on käytetty hyväksi tilasto-ohjelma Statalla laadittuja ns. ajovirtatiedostoja (do-tiedostoja).⁵

Kuten luvussa 1 todettiin, kausaalitulkinat mahdollistavaa vertailuasetelmaa ei tarkastuksessa ollut mahdollista muodostaa. Tämä johtuu vuoden 2014 opintotuki uudistuksen toteutustavasta. Täten tarkastelu rajoittuu uudistuksen ennen–jälkeen-vertailuun, josta saadaan jonkinlaista osviittaa uudistuksen tehosta. Luotettavaa evidenssiä uudistuksen vaikutuksista tämänkaltaisen asetelma ei tarjoa. Uudistuksen toteutustavasta johtuen tälle asialle ei enää tässä vaiheessa voida mitään.

Analyysimenetelminä on käytetty yksinkertaisia tilastollisia testejä sekä yhdistettyjen poikkileikkausten lineaarista regressiota, jonka avulla voidaan vakioda kiinteät korkeakoulu- ja koulutusaloakohtaiset vaikutukset.

Kuten edellä todettiin, opintolainahyvityksen saamisen ehtona on maisterin tutkinnon suorittaminen kuudessa vuodessa. Selitettävänä muuttujana on täten indikaattorimuuttuja (eli 0/1-muuttuja), joka saa arvon 1, jos opiskelija on suorittanut maisterin tutkinnon kuudessa vuodessa (tai sitä lyhyemmässä ajassa), ja muulloin arvon 0.

Viimeiset kokonaiselta vuodelta käytettävissä olevat EDUC VIRT A -tiedot ovat vuodelta 2020. Tämä mahdollistaa vuoden 2014 syyslukukaudella aloittaneiden vertailun vuoden 2013 syyslukukaudella aloittaneisiin. Tarkastelussa keskitytään opintojen kokonaiskesto aikaan. Siinä ei ole erikseen huomioitu opiskelijoita, jotka ovat jonain kyseisen aikavälin lukuvuonna ilmoittautuneet poissaoleviksi, vaikka poissaolevana opinnot eivät etene. Myös Kelan ohjeiden mukaan opiskeluaikaan kuuluvat myös ne lukukaudet, jolloin opiskelija on ilmoittautunut poissaolevaksi tai opinnot ovat muuten keskeytyksissä.

Aineistosta on rajattu pois toista korkeakoulututkintoaan suorittavat tai muusta syystä jo aiemmin yliopistoon kirjautuneet (esimerkiksi jonain aiempaan vuonna aloittaneet ja sittemmin keskeyttäneet). Tämä on tehty yhdistämällä opiskeluoikeuden 1.8.2013 ja 1.8.2014 saaneet opiskelijat kyseisinä vuosina yliopiston kirjoihin tullessiin opiskelijoihin. Duplikaattitunnisteet on poistettu.

Yliopistoja ja ammattikorkeakouluja on tarkasteltu erikseen. Opintolainahyvitykseen oikeuttavat ammattikorkeakoulututkintojen tavoitesuoritusajat vaihtelevat 3,5 vuodesta 5 vuoteen koulutusaloista riippuen. Tässä tarkastelussa asetelmaa on yksinkertaistettu, ja ammattikorkeakouluista osa on koottu yhteen koontitaulukkoon. Tavoiteaikana on käytetty neljän vuoden opiskeluaikaa.

Opetushallituksen ylläpitämästä Vipunen-tietokannasta saadaan korkeakouluopintojen keskimääräisiä läpäisy tietoja – kuten kuviossa 1 esitettyjä aikasarjoja – mutta näiden perusteella ei voida vielä sanoa, onko mahdollinen sarjassa havaittava muutos tilastollisesti merkitsevä vai ei. Opiskelija-aineiston avulla eroja voidaan selvittää tarkemmin.

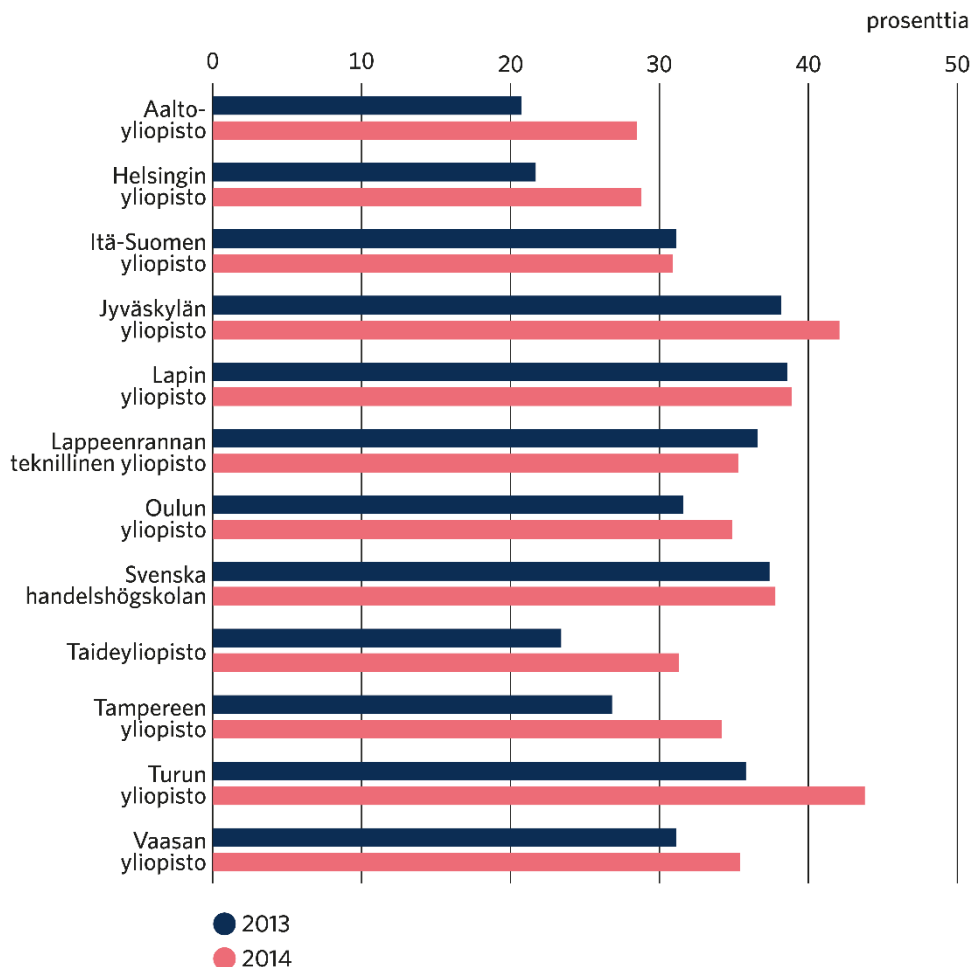
3 Tulokset

3.1 Yliopistot

Edellä esitettyssä kuviossa 1 on aikasarja opiskelijoista, jotka ovat läpäisseet maisterin tutkinnon kuudessa vuodessa, opintojen aloitusvuoden mukaan. Tiedot ovat Opetushallituksen Vipunen-tilastotietokannasta.

Vipunen-tietokannan viimeisin tieto, vuonna 2013 aloittaneiden läpäisyaste, on 28,4 prosenttia. Tilastokeskuksen EDUC VIRTÄ -aineistosta tarkastuksessa laskettu läpäisyaste vuonna 2013 aloittaneille on 29,2 prosenttia, mikä on melko lähellä Vipusen prosenttiosuutta. EDUC VIRTÄ-aineistossa yliopistoista puuttuu Åbo Akademi,⁶ eli siinä on mukana 12 yliopiston opiskelijatiedot. Vuonna 2013 aloittaneita opiskelijoita aineistossa on yhteensä 12 929.

Vuoden 2014 syyslukukaudella aloittaneiden ja kuudessa vuodessa, eli viimeistään vuoden 2020 aikana⁷, valmistuneiden prosenttiosuudeksi saadaan VIRTÄ-aineiston perusteella 33,8 prosenttia. Vuonna 2014 aloittaneiden otoskoko on 12 814.

Kuvio 2: Kuudessa vuodessa maisterin tutkinnon suorittaneet opiskelijat yliopistoittain, aloitusvuodet 2013 ja 2014.

Täten eroa vuonna 2013 ja vuonna 2014 aloittaneiden opiskelijoiden maisterin tutkinnon kuuden vuoden läpäisyasteiden välillä on noin 4,5 prosenttiyksikköä. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä suhteellisten osuuksien testissä.⁸ Mutta kuten luvussa 1 todettiin, asetelmasta johtuen eroa ei voida suoraviivaisesti tulkita yksinomaan vuoden 2014 opintotukiudistuksen vaikutukseksi. On mahdollista, että jotkin muut samanaikaisesti muuttuneet tekijät ovat aiheuttaneet keskimääräisen nousun läpäisyasteissa.

Yliopistojen välillä on jonkin verran vaihtelua siinä, missä määrin läpäisyasteet muuttuivat vuonna 2013 ja 2014 aloittaneiden välillä. Kuuden vuoden läpäisyasteet yliopistoittain on esitetty kuviossa 2. Eräissä yliopistoissa ei ole nähtävissä juurikaan muutosta, mutta esimerkiksi Helsingin, Turun, Tampereen ja Aalto-yliopistoissa muutos on ollut hyvinkin selkeää.

Jos yhdistetään vuosien 2013 ja 2014 poikkileikkaukset, voidaan myös estimoida lineaarinen todennäköisyysmalli, jossa on vakioitu koulutusalat ja yliopistot. Kerroinestimaatit on esitetty taulukossa 1.

Taulukon 1 kertoimia on tulkittava suhteessa kunkin muuttujan referenssikategoriaan. Koulutusaloissa tämä on kasvatustiede. Kasvatustieteen opiskelijat, joista suurin osa on naisia, ovat perinteisesti opiskelleet nopeasti: kuudessa vuodessa maisterin tutkinnon suorittaneiden osuus yhdistetyssä aineistossa on lähes 50 prosenttia. Tietojenkäsittelyn opiskelijat, joista suurin osa on miehiä, sitä vastoin edustavat toista ääripäätä. Heistä vain hieman yli 10 prosenttia valmistui kuudessa vuodessa. Tietojenkäsittelyalan kerroin -0,385 tarkoittaa siis sitä, että keskimääräisen tietojenkäsittelyn opiskelijan todennäköisyys suorittaa maisterintutkinto kuudessa vuodessa oli 38,5 prosenttiyksikköä pienempi kuin keskimääräisellä kasvatustieteen opiskelijalla.

Vastaavasti yliopistojen kertoimia verrataan referenssikouluun, joka on Aalto-yliopisto. Aallossa keskimääräinen kuuden vuoden läpäisyaste maisterin tutkinnossa on ollut aineiston keruuvuosina noin 25 prosenttia. Selvästi tätä nopeammin on valmistuttu Jyväskylässä, Lappeenrannassa, Tampereella ja Turussa.

Taulukko 1: Lineaarinen regressio, selitettävä tekijä: maisterin tutkinto 6 vuodessa (0 = ei, 1 = kyllä).
Aineistossa yhdistetty vuosien 2013 ja 2014 syyslukukaudella aloittaneet opiskelijat. N = 25 524. R² = 0,08.

Muuttuja	Kerroin (keskivirhe)
Aloitusvuosi (referenssi: 2013)	
2014	0,047** (0,012)
Koulutusala (referenssi: kasvatusalat)	
Taiteet ja kulttuurialat	-0,253*** (0,040)
Humanistiset alat	-0,197*** (0,041)
Yhteiskunnalliset alat	-0,102** (0,026)
Kauppa, hallinto ja oikeustieteet	-0,028 (0,045)
Luonnontieteet	-0,289*** (0,033)
Tietojenkäsittely ja tietoliikenne	-0,385*** (0,032)
Tekniikan alat	-0,245** (0,063)
Maa- ja metsätalousalat	-0,117* (0,039)
Lääketieteet	0,526*** (0,038)
Terveys- ja hyvinvointialat	-0,089 (0,066)
Palvelualat	0,030 (0,073)
Humanistinen [#]	-0,238*** (0,043)
Kauppateieteellinen [#]	0,022 (0,042)
Luonnontieteellinen [#]	0,474*** (0,043)
Yliopisto (referenssi: Aalto)	
Helsingin yliopisto	-0,013 (0,038)
Itä-Suomen yliopisto	0,014 (0,045)
Jyväskylän yliopisto	0,125** (0,037)
Lapin yliopisto	0,036 (0,036)
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	0,110*** (0,002)
Oulun yliopisto	0,088** (0,026)
Svenska handelshögskolan	-0,025 (0,037)
Taideyliopisto	0,095** (0,029)
Tampereen yliopisto	0,096*** (0,012)
Turun yliopisto	0,103* (0,036)
Vaasan yliopisto	0,006 (0,032)
Vakiotermi	0,409*** (0,052)

Huom. Keskivirheet klusteroitu yliopistoittain. [#] Käytössä vain Tampereen yliopistossa (vanha luokitus).
* p ≤ 0,05; ** p ≤ 0,01; *** p ≤ 0,001.

Lääketieteen opiskelijat ovat kokonaan oma lukunsa. Tässä käytetty aineisto on muodostettu siten, että siihen on otettu alemman korkeakoulututkinnon suoritusosoikeuden 1.8.2013 ja 1.8.2014 saaneet. Kyseiset opiskelijat ovat saaneet automaattisesti myös ylemmän korkeakoulututkinnon suoritusosoikeuden.⁹ Kaikilla muilla aloilla paitsi lääketieteessä on käytössä kaksiportainen tutkintojärjestelmä (kandidaatti–maisteri). Lääketieteessä alemmaa korkeakoulututkintoa ei ole, ja ylemmän korkeakoulututkinnon nimi on lääketieteen lisensiaatti. Aineistossa ei siten periaatteessa pitäisi olla yhtään lääkäriopiskelijaa. Yhdistetyssä aineistossa on kuitenkin 12 opiskelijaa, joiden koulutusala on merkitty lääketieteet. Keskiarvojen kannalta on samantekevää, ovatko nämä opiskelijat mukana tuloksissa vai eivät; taulukon 1 aineistossa heidät on pidetty mukana.

Koulutusalojen ja yliopistojen vakiointi ei juurikaan muuta aloitusvuoden 2013 ja 2014 läpäisyasteiden eroa. Läpäisyasteiden ero on keskimäärin vajaat 5 prosenttiyksikköä. Vuosien 2005–2013 kehitykseen (kuvio 1) verrattuna kyse on melko huomattavasta lisäyksestä. Asetelma ei kuitenkaan mahdollista kausaalisuhdetulkintaa uudistuksen ja läpäisyasteiden kasvun välille, kuten edellä on todettu.

Kun EDUC VIRTA-aineistoon yhdistetään Kelan tietoja, saadaan kuvailevaa tietoa opintolainahyvityksen saajista. Vuonna 2014 aloittaneista ja kuuden vuoden määräajassa (tai nopeammin) maisteriksi valmistuneista joka toinen oli saanut opintolainahyvityksen. Keskimääräinen hyvitys oli 5 322 euroa. Toisin sanoen hyvitystä saaneille oli kertynyt opintolainaa keskimäärin $2\,500 + (5\,322/0,4) = 15\,805$ euroa.

Kelan opintoetuustilaston 2019/20 mukaan vuonna 2019 ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista 58 prosentilla oli valmistuessaan opintolainaa. Keskimäärin lainaa oli kertynyt 15 400 euroa.¹⁰ Opintolainahyvityksen saaneet olivat tässä mielessä hyvin keskimääräisiä lainanottajia.

Yli 90 prosenttia aineiston opiskelijoista oli saanut opintotukea, eli opintorahaa ja asumislisää. Noin kuusi prosenttia oli kuitenkin sellaisia, joiden suojattua henkilönumeroa ei löytynyt Kelan opintotukiaineistosta, eli he eivät olleet saaneet opintotukea. On mahdollista, että kyseiset opiskelijat olivat varakkaista perheistä tai hyvätuloisia eivätkä tarvinneet tukea. Toisaalta vanhempien luona asuminen pienentää opintorahaa merkittävästi (iästä riippuen raha voi olla vain joitain kymmeniä euroja), ja osa on saattanut tästä syystä jättää tuen hakematta. Kyse voi myös olla jo työelämässä olevista aikuisopiskelijoista, jotka ovat vaihtaneet toiseen yliopistoon eli ovat kirjautuneet sinne uusina opiskelijoina.¹¹

Jos verrataan erikseen opintotukea saaneita ja ilman tukea opiskelleita, havaitaan selvä ero. Ilman opintotukea opiskelleilla opintolainahyvitys ei parantanut maisterin tutkinnon läpäisyastetta. Opintotukea saaneilla kuuden vuoden läpäisyaste nousi noin viidellä prosenttiyksiköllä, 29 prosentista 34 prosenttiin. Muutoksen suuruus säilyy samana, jos vakioidaan koulutusalat ja yliopistot, kuten taulukossa 1.

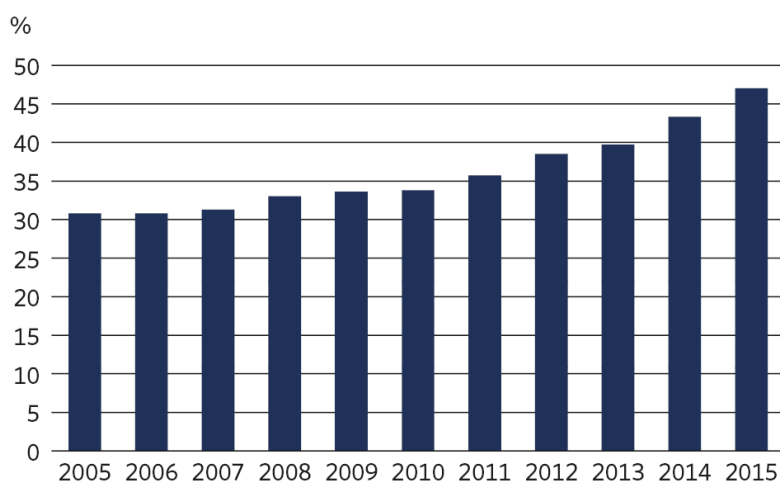
Kelan taulukoissa on myös tieto opiskelijan sukupuolesta. Vertailu miesten ja naisten välillä paljastaa, että naiset suorittivat tutkintonsa määräajassa selvästi useammin (36 %) kuin miehet (21 %) jo ennen opintolainahyvityksen käyttöönottoa. Vuonna 2014 aloittaneilla naisilla kuuden vuoden läpäisyaste nousi 40 prosenttiin. Miehillä läpäisyaste parani 27 prosenttiin. Molemmilla sukupuolilla tapahtui siis parannusta, mutta suhteellinen vaikutus oli suurempi miehillä. Tästä huolimatta miehillä maisterintutkinnon läpäisyaste jää yhä kauas naisten lukemista.

3.2 Ammattikorkeakoulut

EDUC VIRTÄ -aineistoihin sisältyy tietoja myös ammattikorkeakouluista (AMK), joita on Suomessa yhteensä 24. Näistä poimittiin tarkempaan analyysiin sattumanvaraisesti kymmenen: Centria, Haaga-Helia, Karelia, Laurea, Metropolia sekä Hämeen, Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Turun ammattikorkeakoulut. Uusia opiskelijoita kahden aloitusvuoden (2013 ja 2014) otoksessa oli näissä kymmenessä koulussa yhteensä 29 293 eli enemmän kuin aineiston yliopistoissa.

Opetushallituksen Vipunen-tietokannasta voi poimia tietoja myös AMK-tutkintojen läpäisyasteista. Viimeisin tieto neljässä vuodessa valmistuneista on vuonna 2015 aloittaneista. Koko maan ammattikorkeakouluista lasketut keskiarvot on esitetty kuviossa 3.

Vuodesta 2005 lähtien neljän vuoden läpäisyasteiden nousu on kiihtynyt, eikä vuosi 2014 juurikaan erotu aikasarjasta. Liki pitäen samansuuruisesti on kasvanut AMK-tutkinnon määrääjassa suorittaneiden osuus 2012 ja 2015 aloittaneissa edellisvuoteen verrattuna.

Kuvio 3: Neljässä vuodessa AMK-tutkinnon suorittaneiden osuus kyseisen vuoden syyslukukaudella opintonsa aloittaneista, kaikki ammattikorkeakoulut, pohjakoulutus: toisen asteen tutkinto. (Lähde: Opetushallitus.)

VIRTÄ-aineistosta poimitussa ammattikorkeakoulujen otoksessa neljässä vuodessa tutkinnon suorittaneiden osuus on vuonna 2013 aloittaneissa 46,1 prosenttia ja vuonna 2014 aloittaneissa 49,5 prosenttia. Eroa on täten +3,4 prosenttiyksikköä. Suuresta otoskoosta johtuen tämäkin ero on tilastollisesti merkitsevä. Kuviossa 3 kasvu vuosien 2013–2014 välillä on +3,6 prosenttiyksikköä, sillä luvussa ovat mukana kaikki ammattikorkeakoulut.

Tulos ei muutu, kun ammattikorkeakouluista tehdään samankaltainen regressioanalyysi kuin yliopistoista (ks. taulukko 1). Aloitusvuoden 2014 kerroin on 0,033 (keskivirhe $\approx$ 0,007), eli kerroin on tilastollisesti merkitsevä yhden prosentin riskitasolla.¹²

Niistä aineiston ammattikorkeakouluopiskelijoista, jotka saivat tutkintonsa valmiiksi neljän vuoden kuluessa, 46 prosenttia oli saanut Kelan opintolainahyvityksen. Keskimäärin hyvitystä maksettiin 3 323 euroa.

Ammattikorkeakoulujen osalta on kuitenkin vielä yliopistojakin epäselvempää, missä määrin eron voidaan tulkita johtuvan vuoden 2014 opintotuki uudistuksesta ja missä määrin muiden tekijöiden vaikutukseksi. Läpäisyasteiden selkeä nousutrendi alkoi jo ennen vuoden 2014 uudistusta. Yliopistoja pienempi havaittu ero vuoden 2014 uudistuksen jälkeen voi johtua AMK-opintojen lyhyemmästä kestosta tai siitä, että suurempi osuus AMK-opiskelijoista ei käytä lainkaan opintotukea.

Ammattikorkeakouluopiskelijoilla opintotuen käyttö oli yleistä, mutta opintotukea käyttämättömiä oli selvästi enemmän kuin yliopistoissa. Joka viides (20,5 %) aineiston AMK-opiskelija ei käyttänyt opintotukea. Kun läpäisyasteen kehitystä verrataan opintotukea käyttäneiden ja ilman tukea opiskelleiden välillä, havaitaan samanlainen ero kuin yliopisto-opiskelijoilla. Opintotukea käyttämättömien opiskelijoiden läpäisyasteessa ei tapahtunut muutosta vuodesta 2013 vuoteen 2014. Sitä vastoin opintotukea saaneiden läpäisyaste parani reilulla neljällä prosenttiyksiköllä. Kun vakioidaan koulutusalat ja koulut, muutos oli +4,3 prosenttiyksikköä.

Kuten yliopistoissa, naiset opiskelevat myös ammattikorkeakouluissa selvästi miehiä nopeammin. Vuonna 2014 aloittaneista naisista 64 prosenttia läpäisi AMK-tutkinnon neljässä vuodessa, miehistä 38 prosenttia. Molemmat suhdeluvut olivat nousseet 4–5 prosenttiyksikköä vuonna 2013 aloittaneisiin verrattuna. Nämä tiedot koskevat ainoastaan opintotukea saaneita opiskelijoita.

4 Yhteenveto

2010-luvun opintotuki uudistuksiin keskittyneen tuloksellisuustarkastuksen yhtenä tapaus-tarkasteluna käsiteltiin vuonna 2014 käyttöön otettua opintolainahyvitystä. Kelan maksama hyvitys on 40 prosenttia siitä lainamäärästä, joka ylittää 2 500 euroa. Hyvityksen ehtona on opintojen suorittaminen tietyssä määräajassa, joka riippuu tutkinnon laajuudesta eli vaaditusta opintopistemäärästä. Tyypillisessä maisterin tutkinnossa määräaika on kuusi vuotta, mitä myös tässä tarkastelussa on käytetty aikarajana. Opintolainahyvitys on suurimmillaan useita tuhansia euroja, eli kyse on melko suuresta rahallisesta kannustimesta. Hyvityksellä pyrittiin nopeuttamaan opiskelijoiden valmistumista.

Uudistus otettiin käyttöön samaan aikaan kaikissa korkeakouluissa, ja siksi relevanttia vertailuryhmää ei ole mahdollista muodostaa. Asetelma ei täten mahdollista luotettavien vaikutusarvioiden tekemistä, vaan on tyydyttävä yksinkertaisempaan ennen–jälkeen-tarkasteluun. Tällöin on kuitenkin huomioitava, että mahdolliset erot voivat johtua jostain muusta samaan aikaan muuttuneesta tekijästä, joka vaikuttaa opiskeluaikoihin. Kausaalitul-kintaa uudistuksen ja mahdollisten erojen välille ei voida tehdä.

Selitettävänä muuttujana on käytetty niiden opiskelijoiden prosenttiosuutta, jotka suorittivat maisterin tutkinnon kuudessa vuodessa. Opiskelijakohtaisen rekisteriaineiston perusteella näyttäisi siltä, että yliopisto-opiskelijoiden läpäisyaste nousi uudistuksen jälkeen vajaalla viidellä prosenttiyksiköllä. Jos vertailusta rajataan pois ne opiskelijat, jotka eivät opintotukea käyttäneet, tutkinnon määräajassa suorittaneiden osuus nousi noin viisi prosenttiyksikköä. Aiempaan kehitykseen verrattuna kyse on yliopisto-opiskelijoiden läpäisyasteen melko suuresta parannuksesta. Asetelmasta johtuen ei voida kuitenkaan varmuudella sanoa, missä määrin muutos johtuu vuoden 2014 uudistuksesta ja missä määrin muista asiaan vaikuttavista tekijöistä.

Myös sukupuolella on merkitystä ylemmän korkeakoulututkinnon ja AMK-tutkinnon suoritusnopeudessa. Naiset valmistuvat selvästi miehiä nopeammin.

Ammattikorkeakouluissa opintolainahyvitykseen oikeuttavat määräajat vaihtelevat enemmän kuin yliopistoissa. Tarkastuksen tapaus-tarkastelussa on käytetty neljän vuoden aikarajaa. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden läpäisyasteet alkoivat kohota jo ennen vuoden 2014 opintolainahyvityksen käyttöönottoa. AMK-tutkintojen neljän vuoden läpäisyasteiden keskimääräinen muutos oli noin +3,4 prosenttiyksikköä. Jos tarkastelu rajataan pelkästään opintotukea saaneisiin, muutos oli noin +4,3 prosenttiyksikköä. Sen arviointi, onko muutoksen syynä nimenomaan opintolainahyvitys, on kuitenkin vielä epävarmemmalla pohjalla kuin yliopisto-opiskelijoiden kohdalla. AMK-opiskelijoiden läpäisyaste alkoi nousta jo ennen vuoden 2014 uudistusta.

Määräaikaan mennessä valmistuneet opiskelijat ovat hyötäneet rahallisesti opintojen ripeästä suorittamisesta. Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneille on maksettu opintolainahyvitystä keskimäärin noin 5 300 euroa ja AMK-tutkinnon suorittaneille noin 3 300 euroa.

Viitteet

- ¹ Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019): Tilannekuvaa korkeakoulutuksesta ja tutkimuksesta.
- ² Ks. <https://www.kela.fi/opintolainahyvitys-maara-ja-maksaminen> [viitattu 25.11.2021].
- ³ <https://vipunen.fi> [viitattu 3.1.2022].
- ⁴ ”Valmisaineisto” on tässä yhteydessä hieman harhaanjohtava nimitys.
- ⁵ Käytetyt do.file-tiedostot saatavissa tarkastusvirastosta.
- ⁶ Åbo Akademi ei antanut lupaa tietojen luovutukseen.
- ⁷ Kelan opintolainahyvitystä koskevilla internet-sivuilla on esimerkki hyvityksen määräajan laskemisesta: ”Opiskelija ilmoittautuu läsnä olevaksi ensimmäisen kerran 1.8.2014. Hän suorittaa 360 opintopisteen laajuisen yliopistotutkinnon 20.12.2021. Opintolainahyvityksessä huomioon otettava opiskeluaika on 1.8.2014–31.12.2021 eli 7 lukuvuotta. Opiskelija saa opintolainahyvityksen.” 360 pisteen laajuisia ovat lääketieteen lisensiaatin opinnot.
- ⁸ Statassa testi on nimeltään *prtest*.
- ⁹ Poikkeuksena farmaseutin 3-vuotinen koulutusohjelma.
- ¹⁰ Kansaneläkelaitos (2021): Opintoetuustilasto 2019/20.
- ¹¹ Aineiston poiminnassa on tehty rajaus opinto-oikeuden alkamisvuonna ensimmäistä kertaa kirjoille tullessiin.
- ¹² Yksityiskohtaiset regressiotulokset saatavissa tarkastusvirastosta.